

**Чорнобиль — 40 років потому: трагедія, урок і відповідальність
(до 40-х роковин техногенної катастрофи на Чорнобильській
атомній електростанції)**

**✠ Віктор БЕДЬ,
голова Всеукраїнського товариства борців
за незалежність України у ХХ столітті,
народний депутат України першого скликання,
секретар тимчасової парламентської комісії з розслідування
причин аварії на Чорнобильській АЕС (1990–1991 рр.)**

м. Ужгород
26 квітня 2026 р.

26 квітня 1986 року сталася одна з найбільших техногенних катастроф в історії людства — аварія на Чорнобильській атомній електростанції. Через 40 років ця трагедія не лише залишається болісною раною для України та світу, але й постає як суворий моральний і цивілізаційний урок. Вона оголила небезпеку безвідповідальної влади, технократичного цинізму та знецінення людського життя.

Причини катастрофи: системна брехня і безвідповідальність

Аварія на Чорнобильській атомній електростанції не була випадковістю. Вона стала наслідком поєднання технічних недоліків, людських помилок і системних проблем управління.

Основні причини катастрофи:

- **Конструктивні недоліки реактора типу РБМК-1000.** Йдеться, зокрема, про нестабільність роботи реактора на низьких потужностях та небезпечні особливості конструкції стрижнів управління, які в певних режимах не знижували, а навпаки — короткочасно підвищували реактивність, що могло призвести до неконтрольованого зростання потужності.
- **Порушення регламенту під час проведення експерименту.** У ніч на 26 квітня 1986 року на четвертому енергоблоці проводився експеримент з перевірки можливості використання інерції турбогенератора для живлення систем безпеки у разі втрати електропостачання. Під час його проведення персонал відхилився від встановлених інструкцій, зокрема було вимкнено частину систем захисту реактора.
- **Низький рівень культури безпеки в ядерній енергетиці СРСР.** Система управління не передбачала належного контролю за дотриманням норм безпеки, а персонал працював в умовах тиску, формалізму та недооцінки ризиків.
- **Приховування інформації та запізніле реагування влади.** У перші дні після аварії реальні масштаби катастрофи та рівні радіаційного забруднення були приховані від населення та світу. Евакуація людей, зокрема з міста Прип'ять, була проведена із запізненням, що призвело до додаткового опромінення десятків тисяч людей.

Ключовою причиною трагедії була сама природа московської комуністично-радянської тоталітарної системи Союзу РСР, у якій правда підмінялася ідеологією та пропагандою, культивувалася практика дострокових рапортів про «виконання планів», відповідальність системно розмивалася, а людське життя зводилося до статистики.

Як безпосередній учасник парламентського розслідування і секретар Тимчасової депутатської комісії Верховної Ради Української РСР з розслідування причин аварії на Чорнобильській АЕС (1990–1991 рр.), можу стверджувати на підставі власного досвіду і матеріалів розслідування: масштаби трагедії, рівень

приховування інформації та системна безвідповідальність комуністично-радянської влади були значно глибшими, ніж це офіційно визнавалося у перші роки після катастрофи.

Масштаби і наслідки: трагедія поколінь

Аварія на Чорнобильській атомній електростанції за своїми масштабами стала безпрецедентною техногенною катастрофою, наслідки якої вийшли далеко за межі України і відчуються донині.

- **Радіаційне забруднення**

Обсяги викиду радіоактивних речовин були колосальними і за сукупною дією перевищили наслідки ядерних бомбардувань Хіросіми і Нагасакі у десятки разів. Радіоактивного ураження зазнали величезні території — понад 200 тисяч квадратних кілометрів України, Білорусі, Росії та значної частини Європи. Загалом впливу радіації різного рівня зазнали мільйони людей.

- **Людські втрати і медичні наслідки**

До ліквідації наслідків аварії було залучено сотні тисяч людей — військових, пожежників, медиків, інженерів. Багато з них діяли в умовах недостатнього захисту і високих доз опромінення. У наступні роки десятки тисяч ліквідаторів померли передчасно, а серед постраждалого населення різко зростає захворюваність на онкологічні та інші тяжкі хвороби, включно з генетичними порушеннями.

- **Соціальні та психологічні наслідки**

Катастрофа призвела до масового переселення людей: було евакуйовано понад 100 тисяч осіб, зокрема мешканців міста Прип'ять. Люди втратили свої домівки, звичне середовище життя, соціальні зв'язки та майбутні перспективи. Сформована внаслідок аварії «зона відчуження» стала не лише територією радіаційної небезпеки, а й символом глибокої людської трагедії, втрати і зламаных доль.

- **Узагальнення**

Чорнобильська катастрофа — це не лише аварія одного ядерного реактора. Це трагедія поколінь, яка залишила глибокий і довготривалий слід у демографічному розвитку, стані здоров'я нації, психології суспільства та екології цілих регіонів і України в цілому. Її наслідки не належать лише минулому — вони продовжують проявлятися і сьогодні, впливаючи на життя мільйонів людей. Це нагадування про високу ціну людських помилок, системної

безвідповідальності та знецінення правди.
Чорнобиль став суворим уроком для людства — уроком, який не можна ігнорувати ні сьогодні, ні в майбутньому.

Чорнобиль як дзеркало імперської системи

Катастрофа на Чорнобильській атомній електростанції оголила справжню сутність московської комуністично-радянської тоталітарної системи Союзу РСР — системи, в якій державні імперські інтереси та комуністичні ідеологічні наративи ставилися вище за життя і безпеку людини.

Це проявилось, зокрема, у таких фактах:

- **Свідоме замовчування масштабів трагедії у перші дні після аварії.**
Населення не було своєчасно поінформоване про реальний рівень радіаційної загрози.
- **Проведення масових святкових заходів 1 травня 1986 року у Києві попри підвищений радіаційний фон.**
Люди були фактично піддані небезпеці заради збереження видимості «нормального життя» та підтримання ідеологічних і пропагандистських наративів комуністичної влади.
- **Використання людей як «витратного ресурсу».**
Ліквідатори працювали в умовах недостатнього захисту, часто без повного усвідомлення реальних ризиків для здоров'я і життя.

Робота парламентської комісії 1990–1991 років стала одним із перших офіційних кроків до відкриття правди. Саме тоді на державному рівні було зафіксовано факти системного приховування інформації, маніпуляцій та нехтування життям людей з боку московської комуністично-радянської тоталітарної влади.

Чорнобиль — це не лише техногенна катастрофа. Це моральний вирок імперській системі, побудованій на брехні, страху і безвідповідальності, яка закономірно припинила своє існування у 1991 році.

Свідчення зсередини: парламентське розслідування Чорнобиля (1990–1991)

Як безпосередній учасник тих подій і секретар Тимчасової депутатської комісії Верховної Ради Української РСР з розслідування причин аварії на Чорнобильській АЕС (1990–1991 рр.), вважаю за необхідне засвідчити те, що не завжди відображене в офіційних звітах і публічних інтерпретаціях.

Парламентське розслідування вперше на державному рівні відкрило масштабну картину не лише технічної, а й системної катастрофи. Було встановлено: аварія стала наслідком не лише конструктивних недоліків і помилок персоналу, а передусім — результатом глибоко вкоріненої безвідповідальності державної системи, її закритості, страху перед правдою і знецінення людського життя.

Особливо вражаючим було те, що факти реального радіаційного забруднення, рівні загрози для населення та наслідки опромінення у перші дні і тижні свідомо замовчувалися. Люди фактично залишалися без захисту і без правдивої інформації.

Комісія зафіксувала також системні порушення в організації ліквідації наслідків аварії, використання людей без належного захисту і забезпечення, а також спроби перекласти відповідальність на окремих виконавців замість визнання провини самої системи. Йдеться, зокрема, про відповідальність тогочасного комуністичного керівництва як на рівні Української РСР, так і Союзу РСР, включно з Центральним Комітетом Комуністичної партії України та Центральним Комітетом Комуністичної партії Радянського Союзу.

Цей досвід парламентського розслідування переконливо засвідчив: Чорнобиль — це не лише аварія ядерного реактора. Це катастрофа державної моделі, побудованої на тоталітаризмі, брехні, страху, безвідповідальності та системному непрофесіоналізмі.

Російсько-українська війна (2014–2026 рр.) як наслідок незасвоєних уроків Чорнобиля

Те, що не було осмислено у 1986 році, повернулося новими трагедіями.

У 2022 році російські війська під час повномасштабного вторгнення в Україну знову захопили територію Чорнобильської атомної електростанції, створивши реальні ризики радіаційної небезпеки та потенційного повторення масштабної техногенної катастрофи.

Це стало проявом тієї ж імперської політичної логіки, сформованої ще в добу московської комуністично-радянської системи, — логіки системної зневаги до людського життя, безпеки людей, довкілля та майбутнього. У сучасних умовах ця логіка продовжує реалізовуватися російським державним режимом, який має виразні риси тоталітаризму і спирається на ідеологію так званого «руського міра», підсилену політично ангажованою релігійною риторикою.

Російсько-українська війна (2014–2026 рр.) наочно засвідчує, що уроки Чорнобиля не були засвоєні, а небезпечні риси тоталітарного мислення не лише збереглися, але й трансформувалися у сучасні форми державного управління в державі-агресорі — Російській Федерації.

Зокрема, сучасна агресивна політика Російської Федерації виявляє:

- ту саму системну безвідповідальність державної влади Росії, що проявляється у зневазі до міжнародного права, безпеки цивільного населення та глобальних ризиків;
- ту саму масштабну брехню та пропаганду, які продукуються державним апаратом і контрольованими медіа Кремля з метою виправдання агресії та маніпулювання суспільною свідомістю;
- ту саму готовність жертвувати людськими життями, що свідчить про глибоко антигуманну, антицивілізаційну природу ідеології так званого «руського міра» та рашизму, де людина розглядається не як цінність, а як ресурс.

Героїзм ліквідаторів і українського народу

Попри масштаб трагедії, Чорнобиль став прикладом великого героїзму:

- українські ліквідатори врятували Україну і Європу від ще більшої катастрофи;
- українські медики, військові, пожежники діяли самовіддано та саможертвно;
- народ України проявив єдність, солідарність і стійкість.

Сьогодні цей непереможний дух продовжується у воїнах Збройних Сил України, які захищають державу від військової агресії Російської Федерації.

Досвід парламентського розслідування початку 1990-х років переконливо доводить: без правди, відповідальності та державної чесності навіть найпотужніші технології стають загрозою для існування людини і цивілізації.

Чорнобиль — це не лише минуле. Це застереження для сьогодення і майбутнього.

Вшанування

Схиляємо голови перед пам'яттю жертв Чорнобильської катастрофи.

Висловлюємо глибоку вдячність ліквідаторам — живим і тим, хто відійшов у вічність.

Вічна пам'ять загиблим.

Честь і слава живим.

Слава Україні! Героям Слава!